

КРЕДИТНІ СПІЛКИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ **к.е.н., доцент ДВНЗ «ХДАУ» Федорчук О.М. (секція 4)**

В Україні на початку ХХ ст. кредитні спілки налічували близько 3 млн. учасників (майже 2 млн. - на східних землях і 800 тис. - на західних). Проте наприкінці 30-х років кредитна кооперація була ліквідована, а всі її активи (вступні та пайові внески, а здебільшого і вклади селян) фактично експропрійовано. На базі кредитних сільськогосподарських товариств були створені районні відділення Держбанку. Офіційною причиною заборонних дій держави було те, що кредитна кооперація, маючи порівняно невеликі кошти, виявилась неспроможною обслуговувати колгоспи. Водночас соціалістичне сільське господарство вимагало значних ресурсів, які могли забезпечити лише державні установи. У зв'язку з цим кредитна кооперація була ліквідована, а функції кредитування покладено на державну банківську систему.

Теоретичні аспекти діяльності таких небанківських фінансових установ досліджуються у працях А.Аззі, М.Алімана, Д.Бартона, В.Зіновчука, Г.Климка, О.Крисального, О.Карасика, Я.Макферсона, М.Малика, А.Морозова, А.Кредісова, П.Саблука, В.Гончаренка, та інших. Окремі аспекти зазначених проблем досліджувала група спеціалістів європейського проекту ТАСІС з розвитку кооперації.

Кредитна спілка — неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки (ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки»). Кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених Законом України «Про кредитні спілки». Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року (ст. 1) кредитну спілку віднесено до кредитних установ — фінансових установ, які відповідно до закону мають право за рахунок залучених коштів надавати кредити на власний ризик.

Ринок фінансових послуг в Україні знаходиться на етапі становлення, так само як і інші складові ринкової інфраструктури. Складні та суперечливі трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні усе ж таки, в кінцевому рахунку приносять певні позитивні результати та зрушення в економіці. Окрім цього, варто згадати і про проблеми та стратегічні вектори фінансової реструктуризації в Україні, що у значній мірі, торкнулися реформування структури засад функціонування фінансової системи держави. Адже перехід до ринкових відносин вимагав кардинальних змін у її побудові, особливо щодо розбудови тих сегментів фінансової системи, передусім фінансового ринку і ринку фінансових послуг, котрі властиві ринковій економіці.

У розвиненому суспільстві фінансові послуги мають не менше значення, ніж виробництво. Найбільш динамічно розвивається той сегмент сфери послуг, який пов'язаний із задоволенням потреб суспільного виробництва та

споживання, і зокрема, фінансово-кредитне обслуговування, страхові послуги, інформаційне і бухгалтерське обслуговування. Функціональні структури ринку фінансових послуг наведено на рис. 1.

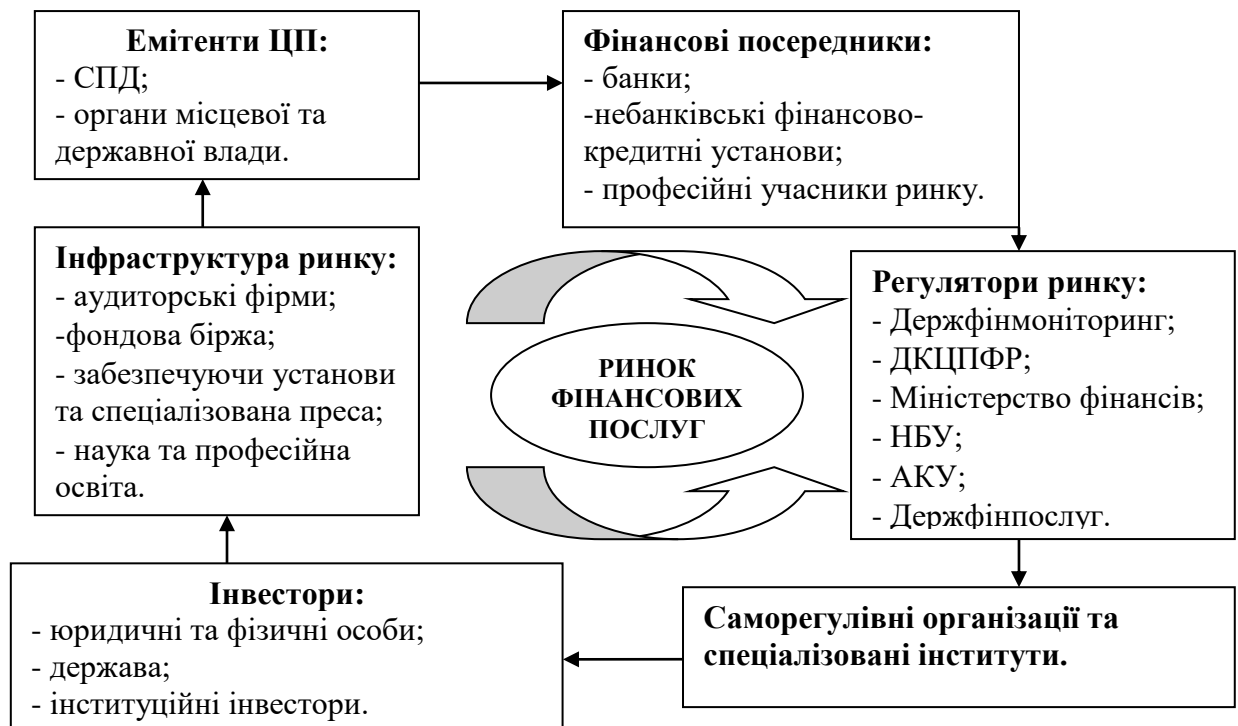

Рис. 1. Структура ринку фінансових послуг

Одним із учасників ринку фінансових послуг є ощадно-кредитні кооперативи – кредитні спілки, які в Україні завжди були формою самоорганізації громади. Люди не чекали, що хтось подбає про них – вони дбали про себе самі. Формували за допомогою грошових внесків фонди, з яких брали й давали кредити, отримували відсотки на вклади та паї. Коштом доходів спілки вирішували соціальні проблеми. Члени кредитної спілки не почувалися „кинутими на призволяще у вир життя”: кожен був членом громади й водночас – поважного фінансового інституту, який завжди прийде на допомогу.

Кредитні спілки, як форма самоорганізації населення, виникли як реакція на потреби у наданні швидких, недорогих і, разом з тим, конкурентоспроможних фінансових послуг. Забезпечення конкурентності фінансових послуг, що пропонуються кредитними спілками можливе за однієї обставини – надійності та стійкості фінансового посередника. Тим самим розпочато відтворення кооперативного сектора вітчизняної економіки в русі історичних кооперативних традицій українського народу. Відсутність глибинного розуміння як серед широких верств населення, так і серед законодавців та урядовців, правильного сприйняття самої кооперативної ідеї, як ефективного інструменту самоорганізації та самодопомоги населення, дотепер є найбільшою проблемою на шляху розвитку кредитної кооперації. Проте, в сучасних умовах саме кооперативні форми об’єднання людей, кооперативні форми господарювання здатні суттєво вплинути як на економіку держави, так і в значній мірі гарантувати соціальний захист населення України.

Кредитна спілка надає різні види кредитів за своїм цільовим призначенням, за терміном користування, з різними режимами сплати відсотків та основної суми кредиту, з різними рівнями забезпеченості.

Залежно від потреб своїх членів та кон'юнктурних умов, які склалися на ринку фінансових послуг, кожна кредитна спілка розробляє і дотримується своєї кредитної політики – засад і правил, які є основою при наданні кредитів і забезпеченні їх повернення. Важливим критерієм розробки і реалізації ефективної кредитної політики є визначення розміру відсоткової ставки за кредитом, термінів використання кредиту, забезпечення диверсифікації кредитного портфеля, дотримання процедури вивчення позичальника на предмет його платоспроможності та рівня забезпечення кредиту й багато іншого. Успіх чи провал багатьох фінансових установ, як свідчить досвід, значною мірою залежить саме від кредитної політики. Кредитна політика спілки спирається на необхідність забезпечення інтересів вкладників і позичальників з огляду на фінансову ситуацію в країні; її загальні принципи викладено у відповідних внутрішніх положеннях кредитної спілки (положенні про фінансові послуги та положенні про фінансове управління) [1].

За даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку станом на 31.12.09 до Державного реєстру фінансових установ було внесено інформацію про 755 кредитні спілки.

До Державного реєстру фінансових установ станом на 28.02.10 внесено інформацію про 734 кредитні спілки. Результати діяльності кредитних спілок за 2009 рік показують уповільнення рівня ділової активності та значне зниження темпів приросту показників діяльності кредитних установ дані табл. 1 та рис. 2.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок в Україні

Кредитні спілки	Станом на 31.12.07	Станом на 31.12.08	Станом на 31.12.09	Темпи приросту, %	
				станом на 31.12.08/ станом на 31.12.07	станом на 31.12.09/ станом на 31.12.08
Кількість зареєстрованих кредитних спілок (на кінець періоду)	800	829	755	3,6	-8,9
Кількість членів КС (тис. осіб)	2 391,6	2 669,4	2 190,3	11,6	-17,9
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках на кінець періоду (тис. осіб)	245,3	164,0	117,0	-33,1	-28,7
Кількість членів КС, які мають заборгованість за кредитами (тис. осіб)	561,5	578,1	423,6	3,0	-26,7
Загальні активи (млн. грн.)	5 261,0	6 064,9	4 218,0	15,3	-30,5
Кредити, надані членам КС (залишок на кін. періоду) (млн. грн.)	4 512,3	5 572,8	3 909,1	23,5	-29,9
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кін. періоду) (млн. грн.)	3 451,3	3 951,1	2 959,3	14,5	-25,1
Капітал (млн. грн.)	1 552	1 714	765,8	10,4	-55,3

На фоні загального зростання кількості членів кредитних спілок (з 1,2 млн. осіб у 2005 році до 2,2 млн. осіб у 2009 році) частка громадян, що мають внески (вклади) на депозитні рахунки у КС, є незначною - за період кризи вона зменшилася з 245,3 тис. осіб до 117,0 тис. осіб.

Станом на 31 грудня 2009 року у порівнянні з початком 2009 року внески (вклади) членів кредитних спілок на депозитні рахунки зменшились на 25 % (до 2 959,3 млн. грн.); кредити, надані членам кредитних спілок зменшились на 30% (до 3 909,1 млн. грн.).

Рис. 2. Частка об'єднань кредитних спілок на ринку кредитної кооперації, станом на 28.02.10

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що одним із основних пріоритетів розвитку кредитної кооперації в Україні є завоювання конкурентних позицій на ринку фінансових послуг та забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів через розширення спектру фінансових послуг. Небанківським фінансово-кредитним кооперативам необхідно активно шукати можливості та шляхи зміцнення фінансових результатів, запроваджувати набутий світовий досвід щодо становлення, розвитку та діяльності кредитної кооперації, впроваджувати та надавати нові й перспективні послуги для своїх членів, орієнтуючись на операції щодо залучення вкладів для формування активів з подальшим їх розміщенням з оптимальною дохідністю та низьким ризиком. У повсякденній практиці діяльності кредитних спілок, як фінансових кооперативів, управлінська діяльність повинна бути зорієнтована на зміцнення довіри інвесторів та клієнтів, збереження і примноження залучених коштів, задоволення інтересів позичальників і отримання максимального доходу. Вирішити ці завдання, безперечно, доволі нелегко. Проте, досягнення успіху в діяльності небанківських фінансових установ значною мірою залежить від ефективності управління нею та репутації яку вони самі собі створили.

Література:

1. Закон України „Про кредитні спілки” №1096-IV від 10 липня 2003 р. // Баланс. – 2003.- №7. – с.12-27.
2. Козинець П. Кредитні спілки. Простежується випереджувальне зростання капіталу // Україна-business. – 2004. – №45. – с.11-13.
3. Козинець П. Кредитні спілки приводять свій стан у відповідність з вимогами ЗУ „Про кредитні спілки” // Україна-business. – 2005. – №58. – с.8-9.
4. www.dfr.gov.ua. – офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.